

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede

Natura 2000-område nr. 55
Habitatområde H51
Fuglebeskyttelsesområde F31

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015. Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede
Natura 2000-område nr. 55
Habitatområde H51
Fuglebeskyttelsesområde F31

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram, Natura 2000-planer, Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Lyseng Allé 1
8270 Højbjerg
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr.

978-87-7091-170-2

ISBN nr.

978-87-7091-171-9

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto: Den lavvandede Stavns Fjord tilhører den marine naturtype kystlagune. Her findes et yngle- og rasteområde for mange fuglearter. I baggrunden Besser Rev med Høsepold.
Fotograf: Henriette Bjerregaard.

Resume:

Natura 2000-plan for Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede (nr. 55). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	5
Områdebeskrivelse	6
Trusler mod områdets naturværdier	9
Igangværende pleje og genopretning	13
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	15
<i>Vurdering af tilstand</i>	15
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	19
Målsætning	21
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	22
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	23
<i>Modstridende interesser</i>	24
Indsatsprogram	24
<i>Generelle retningslinjer</i>	26
<i>Konkrete retningslinjer</i>	26
<i>Forslag til virkemidler</i>	27
Sammenhæng og synergi med vandplanlægning	27
Strategisk miljøvurdering	28
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000 plan

henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegnings- og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland Århus Bugt og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovs-pligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 15.663 ha, hvoraf over 95 % udgøres af hav, og 2 ha er statsejet. Det afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H51 og Fuglebeskyttelsesområde nr. F31. På Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Natura 2000 plan

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 51		
Naturtyper:	Sandbanke (1110) * Laguner (1150) Bugt (1160) Rev (1170) Strandvold med enårige (1210) Strandvold med flerårige (1220) Kystklinter/Klipper (1230) Enårig strandengsvegetation (1310) Strandeng (1330)	* Grå/grøn klit (2130) * Klithede (2140) Kransnålage-sø (3140) Næringsrig sø (3150) Brunvandet sø (3160) Tør hede (4030) * Tørt kalksandsoverdrev (6120) Kalkoverdrev (6210) * Surt overdrev (6230) Rigkær (7230)
Arter:	Stor vandsalamander (1166)	Spættet sæl (1365)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 31		
Fugle:	Sangsvane (T) Klyde (Y) Splitterne (Y) Havterne (Y) Dværgterne (Y)	Skarv (Y,T) Ederfugl (T) Fløjsand (T) Sortand (T)

Figur 2. Naturtyper, fugle og andre arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Y: Ynglefugl, T: Trækfugl.

Området er karakteriseret ved en varieret kystnatur, der både omfatter beskyttede kyster med strandeng og strandoverdrev såvel som bølgeeksponerede kyster med strandvolde, kystskrænter og klitnatur. Stavns Fjord er en stor lavvandet kystlagune, mens havet øst for med dele af Nordby Bugt og Lindholm Dyb også indeholder rev og sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand.

Nordby Hede og Stavns Fjords opland var i jægerstenalderen dækket af havet, og landskabet fremstår i dag fladt med enkelte karakteristiske bakker, der også omfatter holmene i Stavns Fjord.

Langs kysten af Stavns Fjord og småøerne inde i fjorden er der et bælte af strandeng. Strandengen er bedst udviklet ved Hesselholm, der er kendt for sin store forekomst af gul engmyre og sjældne, karakteristiske plantearter som smalbladet hareøre. Strandengene har tidligere inkluderet større arealer vest og syd for fjorden, men disse er nu inddæmmet og inddraget til enten landbrugsformål eller til flyveplads og ligger hovedsageligt uden for Natura 2000-området. På kystskrænter og på gamle strandvolde ud til fjorden samt på både de indre og de ydre øer findes overdrev. De mest artsrige overdrev findes blandt andet på Hjortholm, hvor der er forekomst af gul engmyre, og ved Kanhavekanalen.

*Græsset strandeng med høj naturtilstand på Barnekold i Stavns Fjord. Strandengene huser en artsrig flora og danner fødegrundlag for trækkende og ynglende vadefugle, ænder og gæs.
Foto: Henriette Bjerregaard.*

De få rigkær ligger inden for strandengene i overgangszonen til overdrev, hvor der er fremsivning af kalkholdigt grundvand. I den nordlige del af habitatområdet ligger Nordby Hede, som består af klithede med en sammenhængende forekomst af grå/grønklit langs havet.

Stavns Fjord og øerne øst herfor er et kerneområde for en række yngle- og rastefugle som er knyttet til strandengene og den kystnære del af havet. Området rummer en af landets største ynglekolonier af skarv med omkring 3.000 ynglepar registreret i perioden 2006-09. Skarvkolonien belaster potentielt fjorden med næringsstoffer, idet fisk fanges uden for fjorden, mens guano afsættes på øerne i fjorden. Undersøgelser har imidlertid vist, at næringsstofferne bindes i vegetationen på øerne i sommerhalvåret og derfor primært udvaskes i vinterhalvåret, hvor der er en kraftig vandudskiftning i fjorden.

De rævefrie øer rummer egnede ynglelokaliteter for ternearter, hvor havterne forekommer med over hundrede ynglepar. Dværgterne er en af de mest sjældne ternearter, da den kun yngler ved uforstyrrede strande. Dværgternerne yngler ikke årligt ved Stavns Fjord, det seneste registrerede ynglefund er fra 2008 med 2-3 par. Herudover er splitternen registreret med et enkelt yngleforsøg midt i 1990-erne. Klyde yngler på øerne og antallet af ynglende ederfugl er Østjyllands stør-

ste. Fløjsand, sortand, ederfugl og sangsvane raster i fjordområdet om vinteren. Dykænderne er afhængige af forekomsten af bunddyr i havet, mens sangsvanen i stor udstrækning ernærer sig på tilstødende områder med agerland.

De fleste af ynglefuglene på udpegningsgrundlaget har i de seneste år været inde i en tilbagegang på nationalt plan. For trækfuglene på udpegningsgrundlaget har sangsvane, skarv og sortand haft stabile bestande, mens ederfugl og fløjsand nationalt set har været inde i tilbagegang i de seneste år,

Øerne i den østlige del af habitatområdet indgår i et større kompleks af holme, flak, rev og skær, som er en rest af en randmoræne fra sidste istid. Bosserne er udlagt til sælreservat, og spættet sæl yngler her, mens Hatter Rev er et fritliggende stenrev, der består af store sten, som normalt er synlige over vandet. Udstrækningen af stenrevene er tidligere blevet reduceret på grund af stenfiskeri, som dog ikke længere tillades inden for Natura 2000-området.

I basisanalyserne for Natura 2000-området Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede findes der en mere detaljeret gennemgang af området. Se www.naturstyrelsen.dk

Natura 2000-området ligger i Samsø Kommune, der udarbejder handlingsplanen i samarbejde med Århus Kommune, og indenfor vandplanområdet hovedvandopland Århus Bugt.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Arealreduktion/fragmentering er især en trussel mod de meget sjældne naturtyper tørt kalksandsoverdrev, der kun har én meget lille forekomst i området, og den tørre variant af naturtypen énarig strandvegetation, der bl.a. findes på tuer af gul engmyre ved Hesselholm. De små forekomster af kalkoverdrev er tæt omgivet af landbrugsjord. Stor vandsalamander vurderes at være truet af fragmentering pga. for få egnede ynglevandhuller.

*Ederfugl lever primært af blåmuslinger, og trues derfor af iltsvind, som fører til uddøen af de bundlevende dyr. Iltsvind opstår på grund af næringsstofbelastning og konstateres ofte ud for Stavns Fjord.
Foto: NatureEyes, Kim Biledgaard.*

Næringsstofbelastning direkte til Stavns fjord og af farvandene, der støder op til Stavns Fjord er en trussel mod marine naturtyper og rastende fugle. Næringsstofferne medfører forøget vækst af planktonalger, som dels har forårsaget en voldsom reduktion af ålegræs og anden rodhæftet bundvegetation på større vanddybder, dels medfører næsten årlige iltsvind, som skader bundfaunaen i farvandet øst for Stavns Fjord. Begge dele medfører forringelser af fødegrundlaget for rastende fugle. Næringsstofbelastning af overfladevand på land vurderes også at true levesteder for stor vandsalamander.

Kvælstofbelastning fra luften udgør især en trussel mod naturtyperne grå/grøn klit, klithede, sure overdrev og den helt specielle énårige vegetation på tuer af gul engmyre, der er særligt følsomme overfor luftbåren forurening med kvælstof. Overslagsberegninger viser, at den laveste ende af tålegrænseintervallet er overskredet.

En del af overdrevene vurderes desuden at være randpåvirkede med gødningsstoffer fra de ovenfor liggende, dyrkede marker.

Strandeng / strandoverdrev med tuer af gul engmyre ved Hesselholm. Tuerne huser en helt speciel næringsfattig flora med énråge planter som strand-firling (lille billede). Foto: Henriette Bjerregaard.

Tilgroning med træer, buske og høje græsser og urter er især et problem for klitheden, grå/grøn klit og overdrevene. Tilgroningen er en trussel mod den lavtvoksende og lyskrævende vegetation, der er karakteristisk for de lysåbne naturtyper. Der mangler afgræsning eller pleje på en stor del af arealet med overdrev og klitter.

Langs kanten af Stavns Fjord og øerne er der udbredte bestande af vadegræs, som breder sig kraftigt og truer andre naturtyper som strandeng, kvellervade og den i EU prioriterede naturtype lagune. Ved fortsat spredning kan den således også true områdets vigtige bestande af klyde og andre vadefugle, der søger føde på lavt vand. Arten blev først konstateret i fjorden i 1980, måske stammende fra et udplantningsforsøg i 1970, og har siden spredt sig voldsomt. Vadegræs betragtes som en problem-art i Stavns Fjord.

*Den invasive art kæmpe-bjørneklo på kystklint ved Udsager Hage.
Foto: Henriette Bjerregaard.*

Invasive arter. Blandt de ikke-hjemmehørende arter er specielt rynket rose en stor trussel mod de lysåbne kystnaturtyper og deres karakteristiske arter. Især grå/grøn klit langs Nordby Hede og strandvoldene rummer store bestande af rynket rose. På Nordby Hede er arealet af klithede reduceret på grund af tilplantning med invasive nåletræsarter og tilgroning med bjerg-fyr. Herudover er der registreret kæmpe-bjørneklo.

I de marine områder er der registreret invasive bunddyr og alger. Der er indtil videre ikke kendskab til bekæmpelsesmetoder rettet mod disse marine arter.

Forstyrrelser kan være en trussel mod rastende og ynglende fugle og sæler i den andel af fuglebeskyttelsesområdet, der ligger uden for vildtreservatet, hvor der er adgangsforbud i yngleperioden og/eller særlig begrænsning af sejlads og jagt.

Prædation Forekomsten af ræv, der i isvintre vandrer ud til øerne, udgør en trussel mod ynglende fugle.

Utilstrækkelig beskyttelse Fiskeri med bundsløbende redskaber, hvorved der sker en fysisk ødelæggelse af den marine naturtype rev, dels ved fjernelse af bundflora og bundlevende dyr, og dels ved fjernelse af hårbund, sten og skaller, er en trussel mod denne naturtype

og kan være en trussel mod de marine naturtyper sandbanke og bugt i området. Omfanget af det aktuelle fiskeri på de pågældende naturtyper kendes ikke. NaturErhvervstyrelsen har dog oplysninger om fiskeri med større fartøjer i og omkring området. Dette fiskeri fremgår af Bilag 5, hvor fiskeriaktiviteterne i 2010 er vist for fiskefartøjer større end 15m.

Olieforurening Området grænser op til T-ruten, en international rute til og fra Østersøen med intensiv skibstrafik. Der er med jævne mellemrum forekommet grundstødninger ved Hatter Rev og Hatter Barn umiddelbart øst for området. Havnaturtyper og de store fugleforekomster er sårbare overfor forurening med olie fra udslip og grundstødte skibe. Truslen håndteres gennem miljøstyrelsens olieberedskab og internationale aftaler.

Skarv på Bosserne. De mange skibe som sejler tæt forbi giver risiko for olieforurening, blandt andet ved grundstødning på Hatter Barn og Hatter Rev. Foto: NatureEyes, Chr. A. Jensen.

Igangværende pleje og genopretning

Hele landdelen af Natura 2000-området er fredet, og inden for Stavns Fjord-fredningen har der gennem mange år været udført naturpleje af det tidligere Århus Amt, nu Samsø Kommune. Naturplejen omfatter en lang række arealer både på øerne og på strandene omkring fjorden. Kommunen foretager afgræsning med egne gutefår af Hjortholm, Mejlesholm, Yderste Holm, Eskeholm og Grønhoved. På øvrige arealer består kommunens pleje af slåning, opsætning og vedligeholdelse af hegn og indgåelse af græsningsaftaler med private dyrehol-

Natura 2000 plan

dere. På Nordby Hede fjernes ny opvækst af især birk en gang årligt. Der er desuden i hele Natura 2000-området (tal fra 2006) indgået græsningsaftaler (MVJ-aftaler) på 44 % af arealet med beskyttede naturtyper.

Fåreflok på Kyholm. Fårene græsser meget tæt og fremmer en græsdomineret vegetation. Foto Henriette Bjerregaard.

Stavns Fjord og søterritoriet nordøst herfor er udlagt til natur- og vildtreservat, bl.a. for at sikre ynglefugle og sæler mod forstyrrelse. På nogle øer er der adgangsforbud hele året, mens der andre steder er adgang uden for fuglenes eller sælernes yngletid. Jagt på ederfugl er forbudt i Stavns Fjord, og der er totalt jagtforbud i dele af fjorden, mens der andre steder er store restriktioner på jagt. Desuden er brætsejlad, dykning, hurtig motorbådssejlad mv. forbudt i Stavns Fjord.

På øerne foretages der årligt bortskydning af ræv som er tilvandet i vinterperioden.

Skarvkolonien på Yderste Holm i Stavns Fjord. Der er adgangsforbud hele året til de fleste af øerne i fjorden, og til Besser Rev, Lindholm, Ægholm og Sværm i yngletiden.

Foto: NatureEyes, Chr. A. Jensen.

Tilstand og bevaringsstatus/prognose

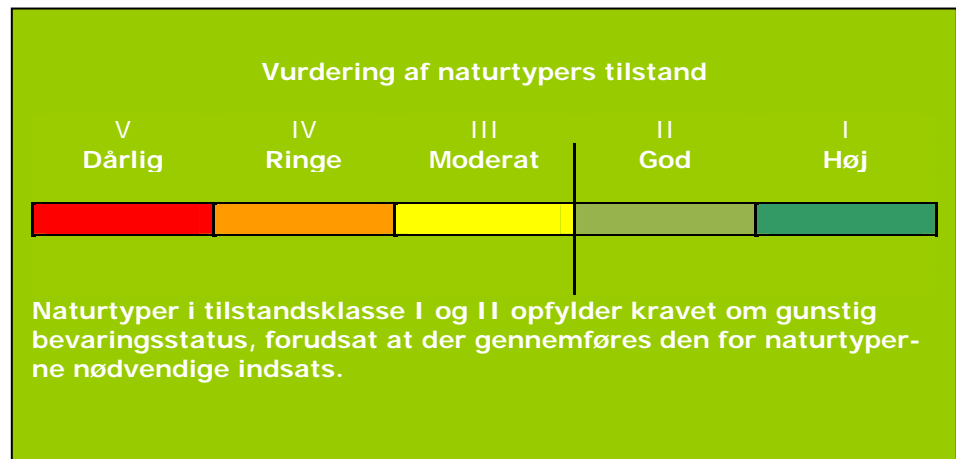
For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden af de 23 lysåbne naturtyper, der er kortlagt i basisanalyserne. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5

tilstandsklasser (figur 3), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m.

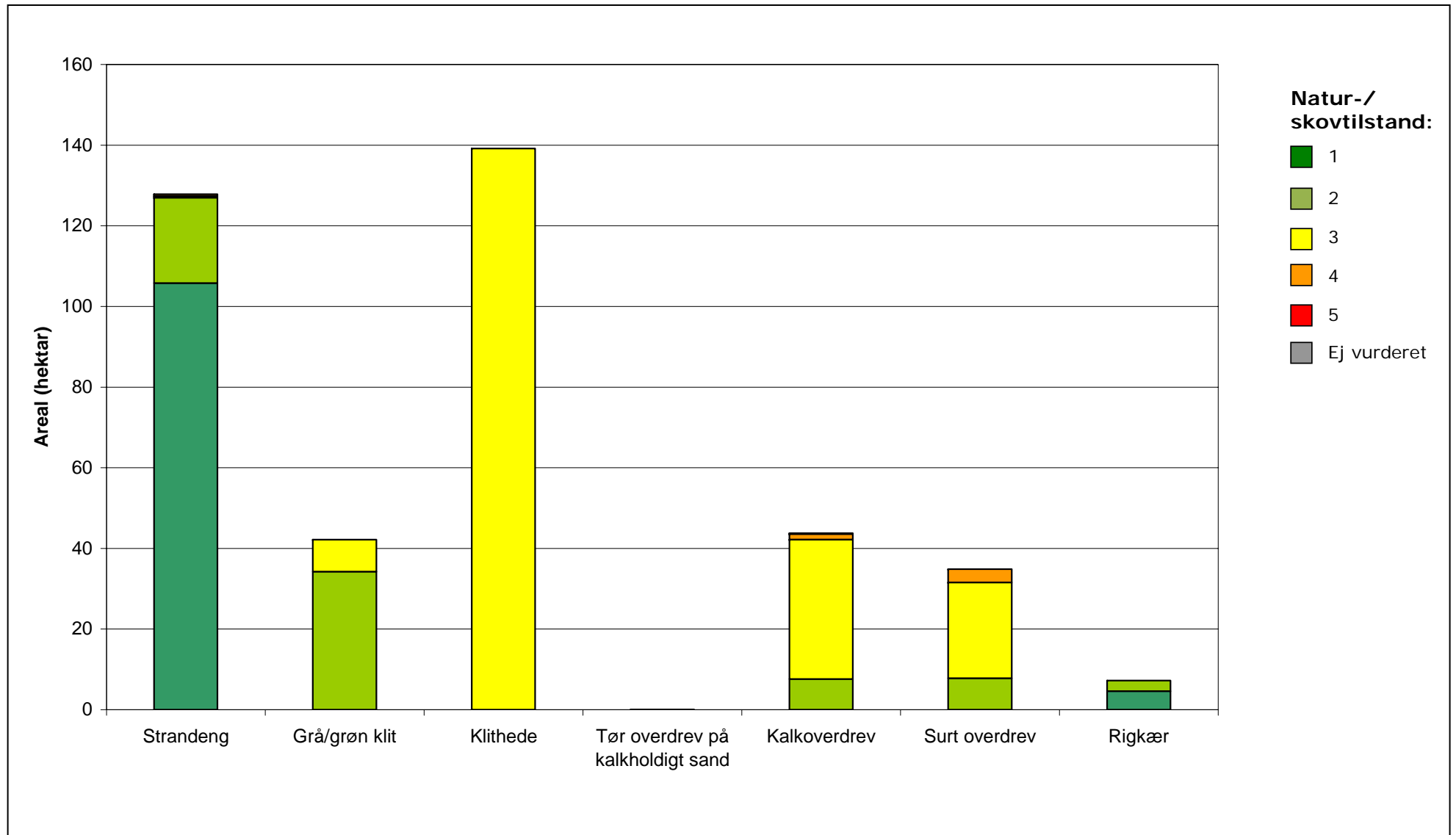

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4 på næste side er vist naturtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. Kun en mindre del af vandhullerne er tilstandsvurderet og er derfor ikke medtaget i figuren.

Natura 2000 plan

Figur 4. Naturtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Natura 2000 plan

For strandengene gælder, at både arts- og strukturtilstanden er god-høj på hele arealet, det vil sige at de både indeholder tilstrækkeligt med karakteristiske strandengsplanter og er i en god plejetilstand med uforstyrret hydrologi. Samlet set er strandengene i en god-høj naturtilstand (tilstandsklasse I). Det er dog kun ¼ af strandengene hvor tilstanden er høj *både* med hensyn til artsindhold *og* struktur.

Hele det kortlagte areal med klithede er på grund af tidligere udført pleje i en god strukturtilstand (klasse II), men artstilstanden er kun moderat, hvilket kan skyldes fravær af karakteristiske arter eller tilstedeværelse af for naturtypen uønskede arter. Dette resulterer i at naturtilstanden samlet set trækkes ned til moderat (tilstandsklasse III).

Omvendt ser det ud for grå/grøn klit, hvor strukturen kun er moderat (klasse III), især på grund af udbredt tilgroning med rynket rose, men da der er fundet en del karakteristiske arter er artstilstanden god, og den samlede naturtilstand trækkes op, så den er god (klasse II) for størsteparten af arealet med grå klit.

Nordby Hede med grå klit og klithede. I baggrunden bjerg-fyr, som er en trussel mod klitnaturtyperne. Foto: Lasse Werling.

Naturtilstanden af både kalkoverdrev og sure overdrev er på størsteparten af arealet moderat (tilstandsklasse III). For kalkoverdrevenes vedkommende skyldes det især fravær af karakteristiske arter, idet artstilstanden er moderat-ringe (klasse II-IV) på over 90 % af area-

let, mens strukturtilstanden er god-høj på over 40 % af arealet. For de sure overdrevs vedkommende er det både en moderat strukturtilstand på grund af tilgroning på ¾ af arealet og en moderat-ringe artstilstand på 40 % af arealet, der er udslagsgivende.

Kun 5 af områdets omkring 50 små søer/vandhuller er kortlagt og tilstandsvurderet. Heraf er 2 i god og 3 i moderat naturtilstand, og de tilhører alle 5 naturtypen brunvandet sø.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på www.naturstyrelsen.dk under "Se på kort".

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes

Natura 2000 plan

denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtypers og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Naturtyperne strandeng, rigkær og kystskrænter, da strukturen er gunstig og tålegrænsen for kvælstofbelastning ikke er overskredet på over 75 % af arealet af disse naturtyper.
- Spættet sæl, da bestanden er i fremgang.
- Ynglefuglene klyde og skarv, da bestandene er stabile eller i fremgang.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- De marine naturtyper sandbanke, lagune og bugt på grund af for stor næringsstoffbelastning og invasive arter.
- Strandvolde og énarig strandengsvegetation på grund af tilgroning med invasive arter og problemarter
- Grå klit og sure overdrev på grund af overskridelse af den laveste ende af tålegrænseintervallet for luftbåren kvælstofbelastning og tilgroning.
- Klithede på grund af overskridelse af den laveste ende af tålegrænseintervallet for luftbåren kvælstofbelastning.
- Kalkoverdrev på grund af tilgroning og tørt kalksandsoverdrev på grund af fragmentering.
- Stor vandsalamander, da arten kun er fundet i ét vandhul i området.
- Ynglefuglene splitterne, havterne og dværgterne på grund af prædation og tilgroning af ynglelokaliteter.
- Trækfuglene sangsvane, ederfugl, fløjlsand og sortand på grund af fødemangel som følge af iltsvind.

Prognosen er ukendt for:

- Næringsrige søer, da naturtypen ikke er endeligt kortlagt og tilstandsvurderet.

- Rev (Naturtypen er ikke kortlagt). Omfanget af fiskeriets påvirkning på rev er ukendt.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden. Da der endnu ikke er udviklet et tilstandsvurderingssystem til brug for vurdering af areal og tilstand af levestederne for fuglearterne, er fastsættelse af målsætningen for de enkelte fuglearter på udpegningsgrundlaget sket på baggrund af en vurdering af, om størrelsen og kvaliteten af levestedet kan rumme bestanden, og ikke på om bestanden rent faktisk er til stede. De i planen angivne bestandsstørrelser er fastsat på baggrund af den officielle danske indmelding til EU.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

- *Det overordnede mål for området er:
Områdets hav- og kystnatur udgør et stort, sammenhængende naturområde med vægt på dynamisk kystudvikling og re-etablering af de hydrologiske og naturmæssige sammenhænge mellem havet og kysten, og med udbredte yngle- og rasteområder for hav- og kystfugle samt havpattedyr.*

De marine naturtyper i Stavns Fjord og havet øst for rummer et artsrigt dyre- og planteliv, der tilfredsstiller livsbetingelserne for forekomster af trækkende vandfugle som bl.a. sangsvane og ederfugl samt ynglefugle som dværgterne, splitterne og skarv. Nuværende og tidligere ynglelokaliteter sikres som egnede levesteder.

Alle terrestriske naturtyper sikres en god-høj naturtilstand, og der lægges vægt på et stort sammenhængende areal med strandenge og strandvolde. De truede naturtyper overdrev og rigkær prioriteres højt, og arealet af tørt kalksandsoverdrev, kalkoverdrev og sure overdrev øges, således at der så vidt muligt skabes sammenhæng mellem forekomsterne.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Baggrund for den overordnede målsætning

I dette Natura 2000 område er der specielt fokus på den marine natur og kystnaturen, samt områdets betydning som yngle- og rasteområde for de truede fuglearter ederfugl, dværg- og splitterne. Ederfugl trues generelt af fødemangel, den lever af blåmuslinger, som er gået tilbage på grund af gentagne iltsvind. Ynglekolonier for splitterne og dværgterne er gået tilbage, og er ikke konstateret inden for de seneste år. Hertil kommer sangsvane og skarv som er nationale ansvarsarter.

Naturtilstanden af områdets overdrev og rigkær er reduceret væsentligt i de sidste årtier primært på grund af tilgroning i vedplanter, høje urter og græsser. Området indeholder et potentiale for udvidelse af arealet med overdrev, mens der er begrænset grundlag for at øge arealet med rigkær, hvorfor det primært drejer det sig om at sikre de tilbageværende arealer.

Strandvoldene yderst på Besser Rev er et potentielt yngleområde for dværgterne, men de er under kraftig tilgroning med rynket rose, som ses bagest til højre. I baggrunden Kyholm.

Foto: Henriette Bjerregaard og NatureEyes, Chr. A. Jensen.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000 området Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede:

- *Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres naturtilstand være i fremgang, således at der opnås naturtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.*
- *For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for områdets udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for nedennævnte bestandstal eller – for arter uden bestandstalsmål – grundlag for tilstræk-*

- kelige egnede yngle- og fourageringsområder.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Arealet med énårig strandengsvegetation, klithede og tørt kalksandsoverdrev søges øget hvor de naturgivne forhold gør det muligt, kalk- og sure overdrev søges samlet set øget med min 35 %.*
- *Velegnede ynglevandhuller for stor vandsalamander målsættes højt.*
- *Tilstanden og det samlede areal af egnede yngle- og fourageringsområder for spættet sæl stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arternes delbestande i området.*
- *Tilstanden og det samlede areal af levestederne for klyde, havterne og splitterne som ynglefugl stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for en bestand på mindst 25 par klyder, mindst 50 par havterner og mindst 65 par splitterner inden for fuglebeskyttelsesområdet.*
- *Tilstanden og det samlede areal af levestederne for dværgterne som ynglefugl stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede yngle- og fourageringsområder for arten i fuglebeskyttelsesområdet*
- *For skarv er målsætningen at der sikres tilstedeværelse af egnede yngleområder svarende til en bestand på mindst 2.100 ynglepar i fuglebeskyttelsesområdet.*
- *Tilstanden og det samlede areal af levesteder for følgende trækfugle skal være stabil eller i fremgang, således at der er grundlag for rastende/fouragerende bestande på mindst 62.000 ederfugle, mindst 15.500 sortænder, mindst 6.000 fløjsænder og mindst 200 sangsvaner.*

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Blandt de naturtyper, der danner udpegningsgrundlag for Stavns Fjord, er naturtyperne kystlagune, tørt kalksandsoverdrev og surt overdrev prioriteret i habitatdirektivet, og de skal derfor tilgodeses ved modstridende interesser med andre naturtyper og arter.

Vadegræssamfundene i Stavns Fjord kan anses for at tilhøre Natura 2000 naturtypen (1320), som dog ikke er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000 området, og arten er uønsket i fjorden på grund af de u hensigtsmæssige effekter. I denne naturplan prioriteres naturtyperne lagune, strandeng og kvellervade samt levested / fourageringsområde for klyde på bekostning af vadegræssamfundene, der så vidt det er muligt prioriteres fjernet.

Vadegræs invaderer strandengene langs Stavns Fjord, her ved Kanhavekanalen. Foto Henriette Bjerregaard.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet, der bygger på de 4 sigtelinjer, beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredsskovspligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver

en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 *Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanlægningen.*
- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi i strandenge og rigkær.*
- 1.3 *De terrestriske naturtyper skal sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje.*
- 1.4 *Der sikres velegnede levesteder for stor vandsalamander og spættet sæl samt for fuglearterne sangsvane, klyde, splitterne, havterne, dværgterne, skarv, ederfugl, fløjlsand og sortand.*
- 1.5 *Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelse for spættet sæl, klyde, splitterne, havterne, dværgterne, skarv, sangsvane, ederfugl, fløjlsand og sortand.*
- 1.6 *Invasive arter som rynket rose, kæmpe-bjørneklo og bjerg-fyr og problemarter som vadegræs bekæmpes og deres spredning forebygges så vidt muligt – og efter bedst kendte viden.*
- 1.7 *For de marine naturtyper skal det sikres, at projekter og aktiviteter ikke skader lokaliteten.*

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

rer.

- 2.1 *Overdrevsarealet udvides og sammenkædes (se under pkt. 4).*
- 2.2 *Énårig strandengsvegetation på tuer af gul engmyre sikres ved hensigtsmæssig drift indenfor hele det potentielle udbredelsesområde.*
- 2.3 *Et passende antal ynglevandhuller til stor vandsalamander restaureres/nygraves.*

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 *Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.*
- 3.2 *Der sikres beskyttelse mod ødelæggelse af rev.*

Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 *Arealet med tørt kalksandsoverdrev søges udvidet på potentielle arealer omkring den eksisterende forekomst ved indførelse af en hensigtsmæssig drift.*
- 4.2 *Det samlede areal af kalk- og surt overdrev søges udvidet med tilsammen i størrelsesordenen 10-15 ha. Arealudvidelserne foretages så vidt muligt i tilknytning til forekomster med høj artstilstand (artsklasse I).*
- 4.4 *Yngleforholdene for dværgterne, splitterne og ederfugl sikres optimalt, bl.a. ved indførelse af hensigtsmæssig drift eller pleje og bekæmpelse af invasive arter. Naturstyrelsen undersøger og vurderer hvor og i hvilket omfang, der er behov for en konkret indsats til forebyggelse af u hensigtsmæssig forstyrrelse ved ynglesteder.*

Forslag til mulige virkemidler

Kommunalbestyrelserne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplanlægning

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanlægningen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbed-

ringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanlægningen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand.

Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanlægningen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

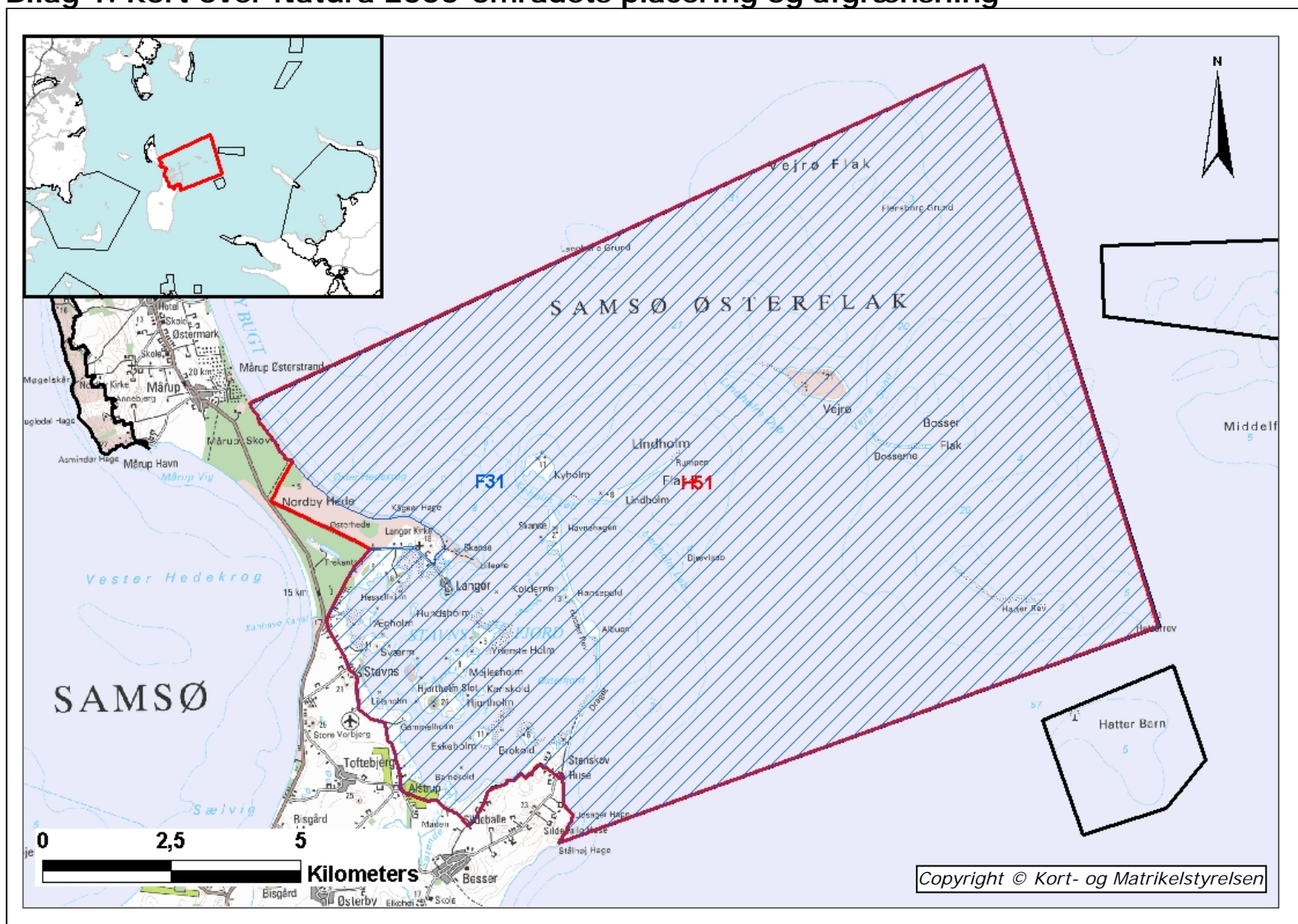
Planlagt indsats efter vandplanlægningen, der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt være afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 55.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H51 (rød afgrænsning) og fuglebeskyttelsesområde F31 (blå skravering). Andre Natura 2000-områder er vist med sort afgrænsning.

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i [Bilag 2](#) - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område.

Se www.naturstyrelsen.dk – under opslag om plan for dette Natura 2000-område

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødsning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes

de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de ek-

sterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sorterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

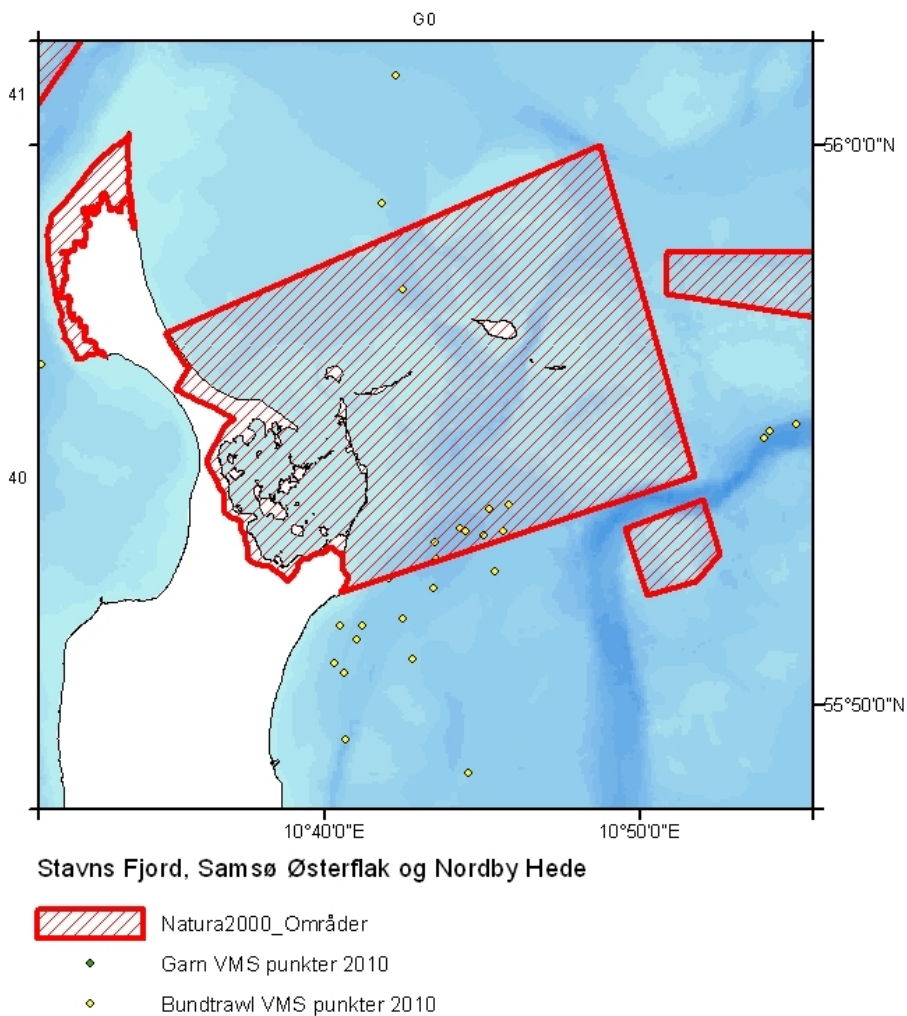
**Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen for
Stavns fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede**

- kan læses på Naturstyrelsen hjemmeside, se
www.naturstyrelsen.dk under opslag om plan for dette Natura 2000-
område

Bilag 5. Fiskeriaktivitet i Natura 2000-området

Fiskeriaktivitet med garn og bundtrawl ifølge VMS data fra 2010 for alle fartøjer over 15 meter er vist i nedenstående kort. VMS står for Vessel Monitoring System, og er et satellitbaseret overvågningssystem for fiskefartøjer, der regelmæssigt sender data til fiskerimynderhederne om fartøjers position, kurs og fart.

VMS systemet er obligatorisk for fiskefartøjer over 15 meter (12 meter fra 1. januar 2012). Der sendes signaler hver time, og disse data giver således en indikation af det fiskerimønster, som var gældende for året 2010. Det præcise fiskeri fra fartøjer under 15 meter kendes ikke, da fartøjer under 15 meter i 2010 ikke var forpligtet til at have VMS om bord.

Fiskeriaktivitet med garn og bundtrawl ifølge VMS data i år 2010 fra både over 15 meter.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk